

Pratarmė

Publikuojamų šiame numeryje straipsnių idėjos gimė ir jie buvo pradėti rašyti jubiliejiniais Daukanto metais – 2018-aisiais. Nors numerio pagrindą sudaro šeši straipsniai, skirti Daukantui, tačiau kitose įprastose rubrikose yra kito pobūdžio mokslškai reikšmingų tekstų kitomis temomis. Pavadinime norėjosi atspindėti ir viena, ir kita.

SLL48 skaitytojas ras Dalios Dilytės straipsnį, kuriame dėmesys sutelkiamas į Daukanto *Būdo* stilistiką, analizuojamas ir paties žodžio „būdas“ semantinis laukas, pastebint sąsajas su lotynišku „mos“ Tacito veikale apie germanus bei kitas svarbias aplinkybes, padedančias tiksliau suprasti, ką mums Daukantas nori pasakyti ir šia sąvoka, ir pačiu veikalu. Sauliaus Pivoro tyrime siekiama atsakyti į klausimą, kiek Daukantas žinojo ir kaip savo darbuose panaudojo Apšvietos laikotarpio baltvokiečių istorikų ir publicistų veikalus. Giedrius Subačius analizuoja rankraštinių Daukanto žodžių sąrašų „Vocabularium“ ir „Mythologie universelle“ (esančių toje pačioje rankraštyno byloje, pavadintoje *Margumynais*) šaltinius, rašybą, tikslina datavimą.

Greta paties Daukanto raštų tyrimų šį kartą ne mažiau yra susijusių su vėlesniąja recepcija. Jie dažnai daug pasako ir apie patį Daukantą, leidžia plačioje istorinėje panoramoje retrospektyviai suvokti, kaip ir kiek savo kultūrinių tikslų pasiekė šis atkaklus Lietuvos praeities tyrėjas ir rašytojas. Daukanto veiklos ir palikimo tyrimo istorijai straipsnį skiria Aurelijus Gieda, atskleidamas, kaip jaunas mokslininkas Eduardas Volteris *atrado* „didžiausią XIX a. lietuvių prozaiką“, kokią reikšmę Daukanto įžvalgos turėjo Apulės lokalizacijos istorijoje (1883–1887 m.). Roma Bončkutė pateikia Šatrijos Raganos istorinių pasakojimų rinkinio *Lietuvos senovės septyni paveikslai* (1905) daukantizmą (kurie rašytojos tekstuose pradėjo rodytis jau nuo 1897 m.) genezės tyrimą. Konstatuojama, kad kai kurie jų atėjo ne iš Jono Mačiulio-Maironio *Apsakymų*

apie Lietuvos praeigą, bet tiesiai iš Daukanto raštų. Dariaus Kuolio straipsnyje realizuojamas užmojis aprėpti Daukanto istorinio pasakojimo vaizdą, žodyno, idėjų ir išdėstytos lietuvių tautos atgaivinimo programos tolesnį kultūrinį bei politinį veikimą. „Daukanto lietuvybės kodo“ veikimas įžvelgiamas iki pat moderniosios lietuvių tautos, valstybės susiformavimo ir net iki mūsų atsimenamos XX a. pabaigos įvykių. Įrodoma, kad Daukanto programa buvo nukreipta į ateitį, o laisvė ir gimtoji kalba joje išskyla kaip svarbiausi lietuvių tapatybės dėmenys.

Daukantianą papildantys trys „kiti“ tekstai – tai šaltinio publikacija ir dvi recenzijos.

Dvi iš minėtų publikacijų parengė Kęstutis Gudmantas. Pirmoji – tai Viduriniojo Lietuvos metraščių sąvado nuorašo, pagal kolekciją, kurioje yra saugomas, vadinamo Tichonravovo nuorašu, mokslinė publikacija – įvadinis straipsnis ir transkripcija. Šio nuorašo transkripcija iki šiol nebuvo skelbta, todėl jis yra mažiau žinomas ir palyginti nedaug tyrinėtas. Lietuvos metraščio variantas yra didelės margo turinio rankraštinės knygos pabaigoje, tad išsamiam įvadiniam tekste pateikiamos ne tik reikiamos jo charakteristikos, bet ir apibūdinamas santykis su kitais sąvado nuorašais.

Kitas Gudmanto tekstas – recenzijų rubrikoje. Barkulabovo metraščio dviejų mokslinių leidinių, prieš keletą metų išėjusių Baltarusijoje, kritinėje recenzijoje rasime ne tik žinių apie recenzuojamas knygas, bet ir apskritai daug naudingų ir preciziškai patikslinamų faktų apie patį šį Lietuvos metraščių nuorašą, originaliam rankraštyje jį supančius tekstus, nuorašo vandenženklį datą, galimą metraščio autorių ir daug kitų dalykų, dėl kurių ši publikacija yra recenzijos ir tyrimo lydinys.

Sanitos Briežkalnės recenzijoje pristatoma ir aptariama 2017 m. išėjusių latvių mokslininkės Maros Grudulės (Māra Grudule) knyga *Latvių poezijos ištakos XVI ir XVII a. kultūriniuose ir istoriniuose kontekstuose (Latviešu dzejas sākotne 16. un 17. gadsimtā kultūrvēsturiskos kontekstos)*.

Pats Daukantas tokiai teminei įvairovei vargu ar būtų prieštaravęs, matydamas, kad, praėjus pusantro amžiaus nuo jo darbų, toliau gyvai vyksta senųjų istorinių raštų tyrimai, kurių objektas yra ir jo paties kuo įvairiausias rašytinis palikimas bei poveikis tautiniam istoriniam pasakojimui iki mūsų dienų. Galima prisiminti, kad Daukanto jubiliejinius metus greta kitų mokslo

institucijų renginių pavyko paminėti ir LLTI surengta konferencija Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje¹. Tų dienų pranešimuose bei diskusijoje glūdi šio numerio užuomazga bei daugelio skaitytojui čia pateikiamų tekstų inspiracijos. Tebūnie jų publikacija paskatinimas dar giliau suvokti Daukanto reikšmę Lietuvai.

MINTAUTAS ČIURINSKAS

---

¹ Mokslinės konferencijos „...ir kraštą ... vadino valstybe“, kartu vykusios parodos „Simonui Daukantui – 225“ ir jos atidarymo metu skaitytos prof. Giedriaus Subačiaus viešos paskaitos „Simono Daukanto universalumas, darbų apimtys ir politika“ aprašymą žr. „Kronikos“ skiltyje in: *Senoji Lietuvos literatūra*, Nr. 46, 2018, p. 353–364. Prieiga internete: http://www.llti.lt/failai/Kronika_349-364.pdf